

Cenn@d

IONAWR 26 2022

YN CYNNWYS Y GOLEUAD A SEREN CYMRU

RHIF 48

Dydd Cofio'r Holocost 2022

Fe fydd seremoni'r Deyrnas Unedig ar gyfer Dydd Cofio'r Holocost yn cael ei ffrydio'n fyw nos Iau, 27 Ionawr, am 7yh. Gallwch gofrestru isod ar gyfer ymuno ar lein.

Cofrestru

Am 8yh fe'ch gwahoddir i baratoi ar gyfer Goleuo'r Tywyllwch gydag aelwydydd ar draws y Deyrnas Unedig drwy osod canhwyllau'n ddiogel yn eich ffenestri er mwyn:

- cofio'r rhai a lofruddiwyd oherwydd pwy oedden nhw;
- sefyll yn erbyn rhagfarn heddiw ym mhob man.

Am ragor o wybodaeth, ewch i:

[Holocaust Memorial Day Trust](#) | [UK Holocaust Memorial Day: 2022 Ceremony](#) (hmd.org.uk)

Iacháu cenhedloedd ar ôl hil-laddiad a gwrthdaro – fesul calon

Wrth inni agosáu at ddiwrnod coffáu'r Holocost, ar 27 Ionawr, a'r chwe miliwn o lldewon a lleiafrifoedd eraill a ddifawyd yn systematig yn ystod yr Ail Ryfel Byd, fe hoffem allu dweud na fu unrhyw hil-laddiad arall ar ôl y digwyddiad erchyll hwnnw. Yn anffodus, nid yw hynny'n wir. Ni wireddwyd y gri 'byth eto', a hyd heddiw mae pobl yn dal i brofi cyflafanau erchyll mewn rhai rhannau o'r byd.

Pobl Pentref Undod 'Ubumwe' yn plannu coed.

Dr Rhiannon Lloyd

Yn fuan ar ôl hil-laddiad Rwanda yn 1994, fe wnaeth Duw fy arwain yn annisgwyl i weithio yno, gan geisio helpu'r eglwys i ddod yn gyfryngau iachâd a chymod yn eu hardaloedd eu hunain. Ers hynny mae drysau wedi agor i lawer o wledydd eraill hefyd lle mae gwrthdaro a rhaniadau, a chefais y fraint fawr o weld Duw yn gweithredu – gwyrthiau o iachâd a thrawsnewidiad mewn unigolion ac mewn cymunedau. Datblygodd y broses hon yn weithdy tri diwrnod bellach, â'r enw 'Iacháu Calonnau, Trawsnewid Cenhedloedd'. Credwn mai dim ond pan fydd calonnau wedi'u gwella, un ar y tro, y gall trawsnewid cenhedloedd ddigwydd.

Yn ein gweithdai, awn ar daith iachusol hefo'n gilydd i ddarganfod pwrpas gwreiddiol Duw ar gyfer y ddynoliaeth. Profiad i'r galon ydyw, yn hytrach na gwybodaeth i'r meddwl. Cawn gyfle i rannu ein poen fel gwahanol grwpiau a'i rhoi i gyd ar y groes. Y nod yw y bydd pawb yn gadael y gweithdy wedi cael eu caru a'u hanrhydeddu ac yn dathlu undod mewn amrywiaeth a gallu bendithio'i gilydd. (Bydd gweithdy o'r fath yn cael ei gynnal yng nghapel Caersalem, Caernarfon, 16-19 Mehefin.)

Pery'r gwaith o wella yn Rwanda hyd heddiw, a'r weinidogaeth hon yno yn cael yr enw Rabagirana, sy'n golygu Cod a Llewyrcha! (Cymerwyd o Ezeia 60:1-3.) Rai blynyddoedd yn ôl, fe wnaeth Duw ein harwain i ddechrau Ysgol Ryngwladol dros Gymod yn Rwanda. Ers hynny, mae llawer o bobl o wahanol rannau o'r byd wedi dod i ddysgu o brofiad Rwanda, ac wedi dychwelyd i ddechrau lledaenu'r neges yn eu gwledydd eu hunain.

Mae gweinidogaethau Rabagirana bellach yn cael eu harwain gan grŵp o bobl ifanc

angerddol a medrus iawn sydd wedi ymrwmo i sicrhau y bydd dyfodol Rwanda yn wahanol i'r gorffennol. Maent wedi canolbwyntio'n arbennig ar bentref sy'n agos at eu canolfang gymodi ychydig ytu allan i'r brifddinas – a adnabyddid fel y pentref mwyaf rhanedig yn Rwanda i gyd! Roedd yna oroeswyr hil-laddiad a throeddwyd wedi eu ryddhau o'r carchar, cyn-aelodau o'r fyddin oedd yn cael eu casáu gan bawb, rhai wedi'u halltudio o wledydd eraill a'u hystyried yn estroniaid, Batwa (pygmies), pobl y cyrion yn wrthodedig gan bawb. Roedd y rhain i gyd yno a'r pentref cyfan yn llawn casineb, ac ni allai unrhyw un o'r llywodraeth aros yno.

Erbyn hyn mae yna newid mawr, ac fe'i gelwir yn Ubumwe – Pentref Undod! Ar ôl profi iachâd a maddau i'w gilydd, mae pobl yn cyd-fyw mewn cytgor, gan gefnogi ei gilydd mewn sefyllfaoedd anodd. Maent wedi trefnu eu hunain yn ddeg grŵp undod sy'n cyfarfod yn wythnosol i weddio gyda'i gilydd ac astudio deunyddiau cymod. Maent hefyd wedi trefnu clybiau iuenctid, timau pêl-droed, cynlluniau cynilo, ac ati. Ni all y llywodraeth greu'r newid sydd wedi digwydd ac maent wedi ei enwi'n lleoliad i dwristiaid ymweld ag ef er mwyn derbyn anogaeth! Dyna allu'r Efengyl, ac i Dduw y bo'r holl ogoniant.

Ar hyn o bryd mae gwlad Ethiopia, sy'n profi gwrthdaro difrifol, yn ein meddyliau. Mae dyn ifanc o Ethiopia o'r enw Desalegn, a fynychodd ein Hysgol Cymod Ryngwladol yn Rwanda yn 2018, wedi bod yn cynnal gweithdai Iacháu Calonnau, Trawsnewid

Desalegn o Ethiopia

Cenhedloedd ar ei ben ei hun mewn gwahanol rannau o'r wlad. Ym mhob gweithdy bu dagrau o edifeirwch wrth i arweinwyr eglwysig ymrwmo i bregethu cariad yn hytrach na chasineb. Mae angen gwneud llawer mwy, a'r cynllun yw cynnal ysgol gymodi yno cyn gynted ag y bydd yn ddiogel i wneud hynny, ym mis Chwefror, gobeithio, fel y gellir hyfforddi llawer mwy o dimau. Mae ysgol gymodi yn Ne Swdan hefyd yn cael ei chynllunio ar gyfer mis Mawrth.

Rwy'n ddiolchgar iawn fod yna dîm cynyddol o hwyluswyr rhyngwladol abl sydd wedi ymrwmo i fod yn gyfryngwyr iachâd a chymod wrth i ragor o ddrysau agor i'r gwaith hwn. Nid oes yn rhaid i mi ymwneud â phopeth mwyach, a dyna fel y dylai fod.

Yr her fwyaf, eleni efallai, fydd y gweithdai sydd wedi'u cynllunio ar gyfer UDA yn y gwanwyn a'r hydref. Mae anghydraddoldeb, rhaniadau ac anghyfiawnder yn rhemp yno, ond fydd helpu pobl i ollwng gafael ar eu rhagfarnau a pherchnogi'r anghyfiawnder ddim yn hawdd. Mae'n rhaid i bob newid ddechrau yn ein meddyliau, a dyna pam rydyn ni'n cael ein hannog yn Rhufeiniaid 12:2 i gael ein trawsnewid trwy adnewyddiad ein meddyliau, a pheidio â chydymffurfio â meddylfryd y byd. Boed hynny'n wir amdanom ni i gyd yn ystod y flwyddyn i ddod.

Dr Rhiannon Lloyd
Llandudno

[Dilynwch y dolen isod am ragor o wybodaeth]
[Healing the Nations / Iacháu'r Cenhedloedd](#)
[- galluogi'r eglwys i fod yn gyfryngau iachâd](#)
[a chymod yng nghanol gwrthdaro ethnig](#)

Dathlu canmlwyddiant sefydlu Urdd Gobaith Cymru

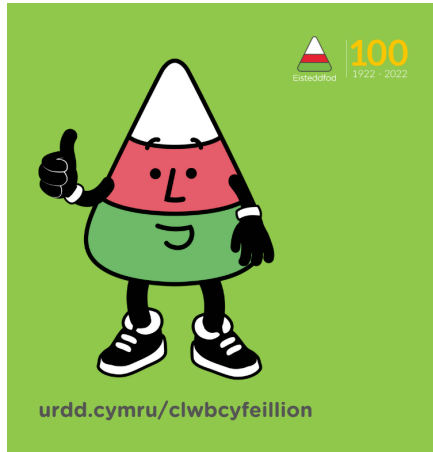
Ar ddydd Santes Dwynwen eleni, 25 Ionawr, cyrhaeddodd mudiad ieuencid yr Urdd garreg filltir nodedig yn ei hanes wrth ddathlu a diolch am gan mlynedd o weithgarwch. Yma mae Aled Davies yn crynhoi'r hanes, gan gloriannu ei gyfraniad i fywyd plant ac ieuencid Cymru yn ystod y can mlynedd hynny.

Mae'n debygol iawn fod mudiad yr Urdd wedi chwarae rhan yn ein magwraeth a'n bywydau ni oll fel darllenwyr *Cenn@d*. Bydd rhai wedi mynychu adran neu aelwyd yn lleol, efallai, wedi cystadlu yn Eisteddfod yr Urdd neu ornest chwaraeon, ac eraill wedi aros mewn gweryll mewn pabell, neu erbyn hyn mewn ystafelloedd moethus *ensuite* yn Llangrannog neu Lan-llyn ac, yn fwy diweddar, yng Nghanolfan y Mileniwm yng Nghaerdydd. Efallai ein bod wedi ymfalchïo wrth ddarllen neges Ewyllys Da'r Urdd, sy'n cael ei hanfon i bob cornel o'r byd, neu wedi cael bendith mewn oedfa Sul yr Urdd. Ers 1922, mae'r Urdd wedi cynnig cyfleoedd i dros bedair miliwn o blant a phobl ifanc Cymru i fwynhau chwaraeon, profiadau celfyddydol, preswyl, dyngarol a gwirfoddol drwy gyfrwng y Gymraeg, a mawr yw ein diolch fel cenedl i weledigaeth teulu ab Owen Edwards.

Y Dechreuadau

Sefydlwyd Urdd Gobaith Cymru gan Syr Ifan ab Owen Edwards yn 1922. Bwriad Syr Ifan oedd creu mudiad i amddiffyn y Gymraeg mewn byd lle roedd yr iaith Saesneg yn meddiannu pob agwedd o fywyd plant Cymru tu allan i'r cartref a'r capel. Mewn rhifyn o *Cymru'r Plant* yn 1922 meddai Syr Ifan, 'Yn awr mewn llawer pentref, a bron ym mhob tref yng Nghymru, mae'r plant yn chwarae

yn Saesneg, yn darllen llyfrau Saesneg, ac yn anghofio mai Cymry ydynt. Ar ddechrau'r ugeinfed ganrif, er bod dros filiwn o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru, mae pethau yn edrych yn reit ddu i'r iaith.' Apeliodd ar blant Cymru i ymuno â mudiad newydd, sef Urdd Gobaith Cymru Fach.

Cafodd ymateb cadarnhaol o'r cychwyn cyntaf, ac erbyn diwedd y flwyddyn gyntaf roedd 720 o enwau aelodau wedi ymddangos yn y cylchgrawn. Sefydlwyd Adran gyntaf yr Urdd yn Nhrefyddyn, Sir Fflint, yn 1922. (Yn ddi-ddorol, un o arweinwyr cyntaf yr Adran honno oedd mam Dr Rhiannon Lloyd, sydd ag erthygl yn y rhifyn hwn o *Cenn@d*, ac yn ysgoldy'r capel yn Nhrefyddyn y cyfarfu'r Adran honno.) O fewn pum mlynedd roedd dros 80 adran mewn bodolaeth, ac yn y cyfnod cynnar hwnnw Syr Ifan a'i wraig oedd yn ysgwyddo'r holl gyfrifoldeb am drefniadaeth a gweinyddiad yr Urdd. Ymhen dim, roedd yr Urdd wedi dechrau tyfu o fod yn fudiad 'cylchgrawn yn unig' i fod yn fudiad gweithredol a deinamig, a ledodd yn sydyn iawn i bob rhan o Gymru.

Yr arwyddair y cytunwyd arno ar gyfer yr Urdd o'r dechreuadau cynnar oedd:

“Byddaf ffyddlon i Gymru a theilwng ohoni,
Byddaf ffyddlon i'm cyd-ddyn, pw ybynnag y bo;
Byddaf ffyddlon i Grist a'i gariad ef.”

Gweledigaeth i Gymru

Gweledigaeth gynnar gan Syr Ifan oedd dod â phlant ledled Cymru at ei gilydd mewn gweryll Cymraeg a Chymreig.

Penderfynwyd cynnal dau wersyll i tua chant o fechgyn ym mis Awst 1928, a'r flwyddyn ddilynol cynhaliwyd gweryllloedd tebyg i ferched. Erbyn 1932 yr oedd yn benderfynol o sefydlu gweryll parhaol i'r Urdd, a daeth Gweryll yr Urdd Llangrannog i fodolaeth. Sefydlwyd y gweryll o gwmpas caban pren y ffreutur, a enwyd ar ôl cartref J. M. Howell, Plas Penhelig, fel arwydd o ddiolch iddo am ei nawdd hael. Yna yn 1950 cynhaliwyd y gweryll cyntaf yng Nglan-llyn, ger y Bala, gyda chwch modur *Y Brenin Arthur* yn cludo gweryllwyr ar draws y llyn o'r trê.

Erbyn mis Mai 1941 yr oedd 83 o Aelwydydd yn cael eu cynnal trwy Gymru gyfan. Rhwng yr Adrannau a'r Aelwydydd, a'r Young Wales Club i ddysgwyr, roedd 817 o ganghennau i'r mudiad. Yn y cyfnod hwn hefyd y cafodd Syr Ifan y syniad o gynnal sinema Gymraeg i hyrwyddo'r mudiad. Aeth y ffilm sain gyntaf yn y Gymraeg, sef *Y Chwarelwr*, a gostiodd £2,000 ar y pryd, ar daith o amgylch Cymru. Bu'r ymgyrch lyfrau rhwng 1937 ac 1965 hefyd yn gyfraniad allweddol i ddiwylliant Cymru, wrth i aelodau'r Urdd werthu llyfrau Cymraeg i'r cyhoedd.

Bu'r Urdd yn weithgar ym myd addysg hefyd, ac yn 1939, sefydlwyd yr ysgol gynradd Gymraeg gyntaf gan yr Urdd yn Aberystwyth, a hynny i saith o blant dan ofal Norah Isaac. Erbyn 1945 roedd 81 o blant yn yr ysgol. Gyda pherswâd Syr Ifan, penderfynodd yr Awdurdodau Addysg dderbyn yr egwyddor o sefydlu ysgolion trwy gyfrwng y Gymraeg, ac yn 1947 agorwyd Ysgol Gymraeg yn Llanelli.

Mewn cyfarfod yng Nghorwen yn 1928 trefnwyd i gynnal Eisteddfod Genedlaethol o dan nawdd yr Urdd, ac yn y flwyddyn ddilynol cynhaliwyd yr eisteddfod hanesyddol gyntaf ym Mhafiliwn Corwen. Yn yr ail eisteddfod yng Nghaernarfon yn 1930 daeth 3,000 o gystadleuwyr ynghyd, gan ddod â'r dref i stop am ddeuddydd. Aeth yr eisteddfod o nerth i nerth, ac erbyn 1960 tyrodd dros 25,000 i Eisteddfod Dolgellau. Eleni, cynhelir yr eisteddfod yn nhref Dinbych, a gyda diolch i Lywodraeth Cymru a'i nawdd o dros hanner miliwn o bunnau, bydd mynediad yn rhad ac am ddim i bawb.

Bu chwaraeon yn ganolog i weledigaeth yr Urdd hefyd, a chynhaliwyd y

[\(parhad ar y dudalen nesaf\)](#)

Dathlu canmlwyddiant sefydlu Urdd Gobaith Cymru

(parhad o dudalen 2)

mabolgampau cyntaf yn Llanelli yn 1932. Llwyddwyd i ddenu 4,000 o blant ynghyd i'r wyl liwgar hon. Bu'r ymateb yn wych yn y de a gwelai trefnwyr yr Urdd fod cael Cymry di-Gymraeg a dysgwyr i gymryd rhan mewn gweithgareddau corfforol yn eu hannog i ddefnyddio'r Gymraeg a chymysgu â Chymry Cymraeg.

Cyd-ddyn a Christ

Bu Cymru, cyd-ddyn a Christ yn rhan o'r weledigaeth o'r dechrau. Roedd epilod yn rhan o amserlen y gwersylloedd, oedfa yn rhan o drefniadaeth pob Eisteddfod yr Urdd, ac anghenion cyd-ddyn ym mhob rhan o'r byd yn ganolog i'r holl weithgaredd. Roedd Sul yr Urdd yn fenter arall oedd yn rhan o weledigaeth Syr Ifan yn y cyfnod cynnar. Cynhaliwyd Sul yr Urdd gyntaf yn 1931, ac erbyn 1934 yr oedd wedi datblygu i fod yn wasanaeth blynyddol.

Dechreuwyd cyhoeddi Neges Ewyllys Da gan Gwilym Davies ar ran Cynghrair y Cenhedloedd. Credai Syr Ifan fod angen i'r Urdd ymuno â'r fenter, ac yn 1925 felly cyhoeddwyd y neges ar y cyd rhwng yr Urdd a Chynghrair y Cenhedloedd. Cyhoeddwyd y neges yn ddi-dor ar hyd y blynyddoedd, a'r neges honno'n cael ei pharatoi a'i rhannu gan ieuencid Cymru. Yn 2002 darllenwyd Neges Ewyllys Da gan ddisgyblion Ysgol Dyffryn Conwy yn Senedd Ewrop i 626 o aelodau Ewropeaidd ym Mrwsel, ac yn 2006 darllenwyd y neges yn y Senedd o flaen y Prif Weinidog Rhodri Morgan.

Mae gweithgareddau dyngarol y mudiad yn cynnwys cefnogi ymgyrch i ddileu digartrefedd ymysg yr ifanc, cefnogi ymgyrchoedd a rhaglenni iechyd meddwl i bobl ifanc a chodi arian i achosion lleol, e.e. banciau bwyd lleol ac ysbytai.

Bu ymgais ar un cyfnod i ddileu'r cymal Crist, a theg yw cydnabod nad yw'r

trydydd cymal bellach yn ganolog i feddylfryd yr Urdd. Wedi dweud hynny, ni fu'r Urdd erioed yn fudiad cenhadol efengylaidd, ac nid cyfrifoldeb yr Urdd yw ennill disgyblion i Grist. Mewn oes seciwlar ac amlffydd esblygodd yr Urdd i groesawu holl blant ac ieuencid Cymru, beth bynnag eu hil a'u crefydd. Mae'n bwysig fod yr Urdd yn apelio i'r lliaws, a'r mudiad yn rhan allweddol o'r ymgyrch i geisio sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Diolch am bob cydweithio, serch hynny, sy'n bodoli heddiw rhwng eglwysi Cymru a'r Urdd, a'r 'gwirfoddolwyr' o blith yr eglwysi sy'n gwasanaethu mewn Aelwydydd ac Adrannau. Mewn dyddiau cyn clybiau ieuencid Cristnogol, bu llawer o weinidogion yn brysur gyda'r Urdd fel arweinwyr lleol. Tybed a oes angen dychwelyd at y model hwnnw yn 2022, er mwyn sicrhau ein bod yn ymestyn allan at holl blant Cymru?

Mr Urdd

Yn 1944 crëwyd bathodyn trionglog i'r Urdd. Mae pob lliw i fod â'r un arwynebedd fel symbol fod tair elfen arwyddair yr Urdd yr un mor bwysig â'i gilydd. Mae'r gwyn yn cynrychioli 'Crist', coch yn cynrychioli 'Cyd-ddyn' a gwyrdd yn cynrychioli 'Cymru'. Allan o'r logo hwn y ganwyd Mistar Urdd ym mis Medi 1976, ac fe dyfodd yn gymeriad bywiog a phoblogaidd. Yn 1979 trefnwyd taith hyrwyddo trwy Gymru gyfan gyda cherbyd arbennig a Mici Plwm yn arwain yr ymgyrch.

Mici Plwm, y Mr Urdd gwreiddiol yn sgwrsio gyda rhai o blant Ysgol Sul yng nghapel Pencaenewydd ger Pwllheli

Ar gyfer y dathliad pen-blwydd yn gant oed trefnwyd ymgyrch i dorri record byd am ddau deitl yn y Guinness World Records™ wrth gyd-ganu'r gân eiconig, 'Hei, Mistar Urdd'. Yr her a osodwyd oedd cael y nifer mwyaf o fideos o bobl yn canu 'Hei, Mistar Urdd' wedi'u huwchlwytho ar Facebook a Twitter rhwng 10.45am ac 11.45am gyda'r hashnod #YmgaisRecordBydYrUrdd. Daeth plant Ysgol Sul Pencaenewydd a Chwilog at ei gilydd yn y capel er mwyn bod yn rhan o'r fenter, a braf iawn oedd croesawu Mici Plwm yno i ganu gyda'r criw – y Mr Urdd cyntaf!

Y Dyfodol

Erbyn hyn mae gan fudiad yr Urdd dros 55,000 o aelodau, 170 aelod o staff, 100 o ddysgwyr ar gynllun prentisiaethau'r Urdd, dros 10,000 o wirfoddolwyr a dros 900 o ganghennau. Bob blwyddyn, bydd hyd at 95,000 o ymwelwyr yn troi i gyfeiriad Eisteddfod yr Urdd. Mae gan yr Urdd hefyd 300 o glybiau chwaraeon, gyda dros 11,000 o blant yn cymryd rhan yn wythnosol, a dros 49,000 yn ymweld â'r gwersylloedd bob blwyddyn. Cyhoeddir hefyd dri chylchgrawn erbyn hyn, sef *Bore Da* – cylchgrawn i ddysgwyr a siaradwyr ail-iaith oed cynradd; *CIP* – cylchgrawn Cymraeg i blant 7–10 oed gyda chynnwys digidol; ac *IAW* – cylchgrawn yn llawn erthyglau difyr ar gyfer dysgwyr oedran uwchradd.

Ond mae'r Urdd wedi wynebu cyfnodau heriol hefyd – yn fwyaf arbennig cyfnod Covid-19, pan fu'r rhaid gollwng dros 150 o weithwyr llawnamser a rhan amser. Fodd bynnag, da yw cofnodi bod llawer o'r swyddi hyn bellach wedi eu llenwi unwaith eto, ac wrth i'r mudiad wynebu'r ganrif nesaf, hyderwn y bydd llwyddiant y can mlynedd olaf yn parhau.

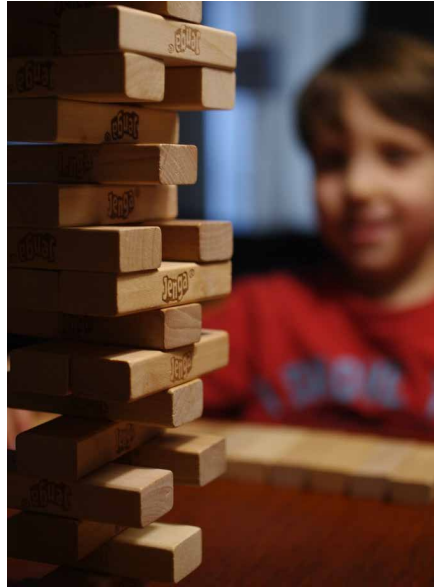
Dymunwn ben-blwydd hapus iawn i'r Urdd, a diolchwn am waddol y can mlynedd a aeth heibio. Hyderwn y bydd yr Urdd yn parhau ac yn datblygu wrth wasanaethu anghenion plant ac ieuencid Cymru.

Ffydd a Diwylliant

Gweld Colli

Rhyfeddod pob celfyddyd ydy: po fwyaf yr athrylith, y mwyaf anweledig ydy'r ymdrech. Ac mae'r gwaith gorffenedig yn ymddangos yn berffaith. A'r agosa'n y byd ydy rhywbeth at y perffeithrwydd hwnnw, yr anoddaf ydy hi i ddychmygu ychwanegu at y gwaith hwnnw, na thynnu'r mymryn lleiaf oddi wrtho. Dim blewyn o baent, dim un cord, dim un gair. Mae'r cerflun wedi ei naddu o fewn trwch cysgod i'r union beth oedd ei angen.

Mae pob gair mewn cerdd yn talu am ei le, pob un wedi ei ddewis am mai hwnnw yn ei ystyr lythrennol, yn ei berthynas eiriadurol â geiriau eraill, ym mhellter ei adleisiau a dyfnder ei gyfeiriadaeth, yw'r union air oedd ei angen. Efallai y byddai geiriau eraill yn cyfleu'r ystyr, ond fydden nhw ddim cystal. Fyddai dim modd gwneud hebddo a byddai ychwanegu gair ato yn rhoi bloneg ar y dweud. Mae gair llanw sydd yno i gyflawni'r odl, a dim arall, yn baglu dros ei draed ei hun bob gafael. Fyddai'r ffugiwr gorau ddim yn gallu ychwanegu'r mymryn lleiaf at y *Mona Lisa* heb iddo sefyll allan fel hoel ar bost. A phe mentrai Mozart ychwanegu at waith Handel, dwi'n fodlon mentro y byddai clust graff yn sylwi.

Mae cerdd wych fel y tŵr Jenga hwnnw sy'n sefyll jyst cyn iddo fo ddisgyn – enghraifft berffaith o gydbwysedd cymhleth. Tynnwch un darn arall ac fe fydd y cyfan yn chwalu, ac fe fyddai rhoi un yn ôl yr un mor anodd. Dyna fo. Does dim modd ei newid.

Dyna un o freintiau bod yn archifydd: gweld sut roedd llenorion yn newid eu gwaith, cymharu drafftiau, ystyried pam y dewisodd o neu hi'r naill air dros y llall. Brasluniau gan artistiaid yn yr un modd. Ac yn amheuthun yn achos Kyffin Williams,

llwyth o gynfasau yr oedd o wedi eu difetha a'u cadw yn y selar, fel na allai neb eu gwerthu. Doedden nhw ddim yn berffaith.

Wrth gwrs, mae'r gwrthwyneb yn wir hefyd. Mae'n bur debyg y gallech chi ychwanegu a thynnu oddi ar gelfyddyd sâl fel a fynnoch. Gallai rhywun, o fewn rheswm, dynnu ambell air yma ac acw, neu fentro ychwanegu llyfiad o baent i ryw gornel neu'i gilydd heb i lawer o neb ond y crëwr gwreiddiol sylwi, efallai. Fyddai'r tŵr Jenga ddim yn siglo. Os ydy'r gerdd neu'r llun yn gweithio, mae pob rhan yn gyfwerth bwysig, a byddai absenoldeb unrhyw ddarn yn sgrechian.

Wrth droi'r ddelwedd honno arnon ni'n hunain, y cwestiwn ydy a fyddai rhywun yn gweld ein colli ni yng ngwead y byd rydyn ni'n byw ynddo? Byddai ambell un, ond fel unigolion mae'n anorod mai dygymod â'n colli ni mae ein hanwyliad agosaf hyd yn oed. Ond beth am yr eglwys? Petai ein heglwys ni yn cau fory, pa wahaniaeth wnaï hynny i'r darlun yn lleol? A fyddai rhywun yn gweld ei cholli? Y rhai ddylai fod anwylaf iddi: y tlawd, yr amddifad, yr afiach a'r unig? Os gallwn ateb yn gadarnhaol, gwyn ein byd; fel arall, mae gwaith i'w wneud!

Arwel Rocet Jones

Cofio Gareth O. Watts, Felin-foel, Llanelli

Gyda thristwch mawr y clywsom am farwolaeth Gareth O. Watts, cyn-aelod o staff Llyfrgell Genedlaethol Cymru, a fu am flynyddoedd yn organydd Bethel, Aberystwyth, ac yn swyddog gweithgar gyda Chymdeithas Hanes y Bedyddwyr.

Brodor o Lanelli oedd Gareth, yn fab i'r diweddar Barch a Mrs G. J. Watts – a'i dad yn weinidog ar Gapel Bethania. Fe'i haddysgwyd yn Ysgol Ramadeg y Bechgyn yn y dref cyn symud i Goleg Prifysgol Cymru, Caerdydd, gan raddio yno mewn Cymraeg ac Astudiaethau Beiblaidd. Cafodd yrfa faith yn y Llyfrgell Genedlaethol, yn Isgeidwad yn yr Adran Llyfrau Printiedig, yn gyfrifol am yr is-adran Gymraeg a Cheltaidd. Un o'i gyfrifoldebau oedd paratoi *Bibliotheca Celtica*, sef rhestr flynyddol o bopeth a gyhoeddwyd yn y maes. Yn sgil y gwaith hwn lluniodd fynegeion defnyddiol i'r cylchgrawn *Diwinyddiaeth* ac i *Trafodion Cymdeithas Hanes y Bedyddwyr*. Roedd ganddo ddiddordeb byw mewn hanes, a phrawf o'i allu fel hanesydd crefydd oedd ei

bennod hynod gyfoethog ar y bedwaredd ganrif ar bymtheg a'r ugeinfed ganrif yn y gyfrol *Y Fwyol Ffrwd: Bywyd a Thystiolaeth Bedyddwyr Cymru, 1649–1999* (2000). Tra oedd yn Aberystwyth, bu'n aelod ffyddlon ym Methel ac yn ddiacan ymroddgar yno. Roedd yn gerddor medrus, ac fel a nodwyd cyfoethogodd yr addoli drwy ei waith fel organydd.

Yn ystod blynyddoedd Aberystwyth bu efa'i lysfam, hithau'n chwaer i'r diweddar Barch D. Myrddin Davies, y Tabernacl, Caerdydd, yn bywyn Bow Street, ac wedi iddo ymddol o'r Llyfrgell, symudodd y ddau yn ôl i Lanelli ac ymaelodi ym Methania. Ac yntau'n rhydd o ddyletswyddau gwaith, cofrestrodd fel myfyriwr yn y Coleg Diwinyddol a chwblhau gradd meistr yno yn Astudiaethau'r Hen Destament. Etholwyd ef yn aelod o'r Society for Old Testament Studies, a chanolbwyntiodd, dan gyfarwyddyd yr Athro John Tudno Williams, ar Ganeuon y Gwas ym mhoffwydoliaeth Eiseia. Serch ei ymroddiad i'r ymchwil a'i feistrolaeth helaeth ar y pwnc, rhwystrwyd ef gan afiechyd rhag cwblhau ei ddoethuriaeth.

Er ei fod yn aelod ym Methania, denwyd ef ar wahoddiad y ficer i chwarae'r organ

yn eglwys y plwyf Felin-foel, ac yno y bu'n addoli yn ystod y blynyddoedd diwethaf hyn. Ni fu'n hwylus ers tro, a bu farw ar 6 Ionawr. Gwasanaethpwyd yn ei angladd, yn amlosgfa Llanelli ar 24 Ionawr, gan ei gyfaill y Parch Ddr Desmond Davies, yntau, fel Gareth, wedi ei fagu ym Methania.

Bydd gan lawer ohonom atgofion hapus am Gareth, ei gyfeillgarwch, ei ysgolheictod, ei ymroddiad crefyddol a'i deyrngarwch i'w etifeddiaeth. Diau y daw cyfle am deyrnged gyflawn yn y man.

D. Densil Morgan

EGLWYS
BRESBYTERAIDD
CYMRU
COLEG Y BALA

Swydd Is-warden

Mae Coleg y Bala yn edrych i sicrhau aelod newydd i'n tîm a fydd yn gweithio ar y cyrsiau a gynhelir yn y ganolfan, yn cynorthwyo'r rheolwyr wrth ofalu am ymwelwyr preswyl a dyddiol ac yn ymestyn darpariaeth y Coleg yn y gymuned a'r eglwysi cyfagos.

Lleoliad: Coleg y Bala a bydd yn ofynnol i'r Is-warden fyw ar y safle yn y fflat sydd wedi'i darparu yn rhydd o unrhyw gostau i'r gweithiwr.

Oriau: 35 awr yr wythnos

Cytundeb: 3 blynedd, gyda'r 6 mis cyntaf yn gyfnod prawf.

Cyflwg: £21,638 - £23,775 (Pwyntiau 18-22), ynghyd â fflat ddi-rent a chyfle i ymuno â Chynllun Pensiwn EBC.

Mae'r swydd hon yn amodol ar ddatgeliad DBS manwl a dau eirida boddhaol.

I gael disgrifiad swydd a ffurflen gais, cysylltwch â Hedd Morgan, rhif ffôn: 02920 627465 neu e-bost:

Hedd@ebcpw.cymru

Mae gofyniad galwedigaethol Cristnogol a Chymraeg ar gyfer y swydd hon.

Dyddiad Cau: 5 o'r gloch, Dydd Llun, 31 Ionawr 2022

EGLWYS
BRESBYTERAIDD
CYMRU

Henaduriaeth y Gogledd-ddwyrain

Swydd Galluogwr Cenhadol Sir y Fflint

Mae Henaduriaeth y Gogledd-ddwyrain yn chwilio am berson egniol a brwdfrydig i weithio gydag eglwysi'r henaduriaeth i ystyried eu cyfleon i wasanaethu, i genhadu ac i fod yn eglwys mewn ffyrdd gwahanol. Yn ogystal â bod yn gyfrifol am hyrwyddo gwaith plant ac ieuencid a theuluoedd yn y cylch, fe fydd yr ymgeisydd llwyddiannus yn gweithio tuag at greu hwb cenhadol i wasanaethu'r gymuned drwy ystyried llesiant gwahanol rannau ohoni.

Oriau: 35 awr yr wythnos, ond gellir ystyried rhannu swydd a chynnwys oriau ychwanegol wrth wneud hynny

Cytundeb: 3 blynedd yn y man cyntaf gyda'r 6 mis cyntaf yn gyfnod prawf

Cyflwg: Graddfa 30 (£28,049) a chyfle i ymuno â chynllun pensiwn EBC

Lleoliad: Cylch yr Wyddgrug a Sir y Fflint

Mae'r swydd hon yn amodol ar ddatgeliad DBS manwl a dau eirida boddhaol.

Mae gofyniad galwedigaethol Cristnogol ac iaith Gymraeg yn berthnasol ar gyfer y swydd hon.

Am fwy o wybodaeth, ac am ffurflen gais, cysylltwch ag: e-bost – Hedd Morgan, hedd@ebcpw.cymru ffôn – 07815960439

Dyddiad cau: 11 Chwefror 2022 am 4 o'r gloch.
Dyddiad y cyfweliad: 17 Chwefror

Oedfa Nadolig Ysgol Sul Noddfa, Llanbedr Pont Steffan

Hyfrydwch oedd gweld aelodau, rhieni a ffrindiau'r achos wedi dod ynghyd i Noddfa i'r Oedfa Nadolig yng ngofal yr ysgol Sul, wedi ei llunio gan Janet yn ôl ei harfer. Wrth gwrs, bu'n rhaid cadw at reolau Cofid, ond braf oedd medru cwrdd wyneb yn wyneb eleni, yn wahanol i'r llynedd.

Teimlwyd naws hyfryd yr ŵyl wrth deithio i Fethlehem yng nghwmni'r plant, y bobl ifanc a'r rhieni, a phawb o'r lleiaf i'r hynaf ar eu gorau. Cyflwynwyd stori'r Geni trwy lygaid dau westai, sef un o'r bugeiliaid ac un o'r doethion, a chymerwyd rhan gan 17 o blant ac ieuencid ynghyd â saith o rieni. Roedd y gwisgoedd traddodiadol a gwaith celf lliwgar y plant o amgylch y pulpud yn cyfoethogi'r oedfa ac yn dod â'r hen, hen hanes yn fyw unwaith eto. Mwynhawyd unawdau, adroddiadau, darlleniadau, gweddïau, datganiad offerynnol â grwpiau canu amrywiol, a'r plant lleiaf unwaith eto'n codi gwên. Roedd y cyfan yn cyfleu llawenydd a gorfoledd yr ŵyl. I gloi'r oedfa, cafwyd datganiad brwdfrydig o'r garol boblogaidd 'Pen-blwydd hapus' gan y plant.

Ar ran yr ysgol Sul, cyflwynodd Esther a Lynwen anrheg i Janet fel gwerthfawrogiad o'i gwasanaeth diflino yn ystod blwyddyn heriol. Diolchodd hithau i bawb am eu cymorth a'u cydweithrediad parod bob amser.

Cyn troi tuag adre, ac er syndod i bawb, dyma Siôn Corn (ym mherson Roy Roach) yn ymddangos ar y galeri. Roedd ymateb y plant yn werth ei weld!! Ar ôl sgwrsio gyda'r plant, dyma Santa yn gollwng ei sach i lawr i'r gynulleidfa yn llawn anrhegion.

Talodd ein Gweinidog, y Parchedig Densil Morgan, deyrnged uchel i'r plant am lonni ein calonnau ac i'r rhieni am eu cefnogaeth. Diolchodd hefyd i Janet am weithio'n ddi-ball, gan ryfeddu at ei gallu i roi gwisg newydd i stori'r Geni bob blwyddyn. Mae ein dyled yn fawr hefyd i Alwena am gyfeilio i'r plant ac i Ann am ei gwasanaeth wrth yr organ, heb anghofio John Elfyn, Alun, Roy a Derek am baratoi'r llwyfan.

Ar ôl hynny, bu'r plant yn mwynhau gwledd yn y festri. Diolch i Llinos a'r rhieni am baratoi bocs yn llawn danteithion blasus iawn i bob un ohonynt. Gyda chymorth Duw, edrychwn ymlaen at gydweithio hapus yn ystod 2022, gan obeithio y bydd yn gyfnod gwell i bawb ohonom.

Tywysog Tangnefedd mewn Byd o Ryfeloedd

Fel deunydd ar gyfer myfyrdod personol ac astudiaeth grŵp, byddwn yn parhau hyd y Grawys â'r myfyrdodau o'r gyfrol *The Prince of Peace in a World of Wars* gan David Kerrigan.

Rhoi theori ar waith

12 Heddwch, rhyw, hil a safle

Darllen: Galatiaid 3:23-9

Nid oes rhagor rhwng Iddewon a Groegiaid, rhwng caeth a rhydd, rhwng gwryw a benyw, oherwydd un person ydych chiwi oll yng Nghrist Iesu.

Y tro diwethaf imi edrych, roedd yna Iddewon a Groegiaid o hyd, roedd yna gaethion o hyd (er bod caethwasiaeth yn anghyfreithlon), a dwi'n sicr imi weld merched a dynion yn cerdded y strydoedd hefyd. Felly, beth oedd Paul yn ei olygu wrth 'nid oes rhagor'?

Tra bu'r eglwys dros y canrifoedd yn euog o ragfarn hiliol, caniatáu caethwasiaeth a darostwng merched, nid oes gan yr efengyl le ar gyfer y pethau hyn. Er ei methiannau i gyd, mae'r eglwys ar ei gorau yn lladmerydd dros urddas i bawb – dim ffafiaeth, dim dinasyddion ail ddsbarth, dim pobl yn llai eu gwerth nag eraill. Ni fyddai'n anodd, hyd yn oed heddiw, dod o hyd i dystiolaeth sy'n dangos ein bod yn syrthio'n brin o'r nodau yma, ond mae sefyll dros y pethau hyn, codi llais a gweithredu, yn rhan o'n gwaith fel disgyblion. Pam hynny? Am eu bod yn sefyll dros galon Duw, gerbron yr hwn, un dydd, pan fydd y weledigaeth Feiblaidd o shalom yn cael ei chyflawni, y bydd pobl o bob llwyth ac iaith yn sefyll fel un ac yn ei glodfori (Datguddiad 7:9). Fydd yna ddim ni a nhw, dim dosbarth busnes ac economi, dim system lwythol (*caste*) a dim un estron.

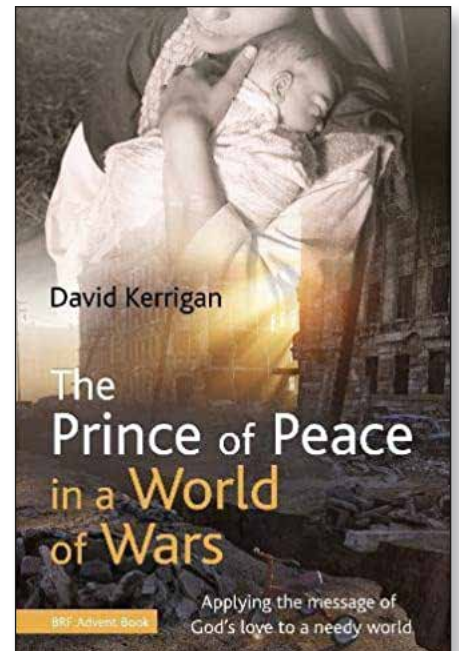
Dyna'r weledigaeth, ond beth am y realaeth? Cafodd hanes y ddynoliaeth ei lesteirio o'r dechrau gan drais – corfforol, emosiynol, seicolegol ac ysbrydol – yn erbyn y rhai yredrychwyd arnyn nhw fel rhai gwahanol. Ymddangosodd y trais hwnnw ar ffurf rhagfarn, erledigaeth, cymryd mantais, casineb, aflonyddu, homoffobia, casineb at wragedd a senoffobia. Nid rhestr braf yw hon a dydy byw yn ei chanol ddim yn braf chwaith. Mae cydnabod hyn a mynd i'r afael ag ef yn fater allweddol os ydym ni eisiau i ddynion a merched brofi heddwch.

Er mwyn ein hysbrydoli, mae gennym weinidogaeth Iesu, wrth gwrs, a nodweddid gan y natur gynhwysol, radical a ddangosodd at bawb y byddai eraill yn eu heithrio. O ran merched, roedd ei berthnasau yn anghyffredin o'u cyfnod. Fe

iachaodd ferch ar y Saboth ac, yn wyneb gwrthwynebiad yr arweinwyr crefyddol, fe'i galwodd yn 'ferch i Abraham' (Luc 13:16), teitl o anrhydedd a'i gosodai ar yr un gwastad â dynion Iddewig, y byddid yn aml yn eu galw yn feibion Abraham. Mae'n siarad â gwraig o Samaria, ac fe ddaw yn dyst i Grist, gan arwain eraill i ffydd ynddo (Ioan 4:1-42). Mae'n achub gwraig rhag ei llabyddio (Ioan 8:3-11), gan danlinellu bod y rhai a'i barnai hi yn bechaduriaid eu hunain. Roedd gan Iesu wragedd ymhlith ei ddisgyblion, fel y dangosir mewn adnodau fel Mathew 12:49: 'A chan estyn ei law at ei ddisgyblion dywedodd, "Dyma fy mam a'm brodyr i.'" Roedd Mair a Martha ymhlith dilynwyr agosaf Iesu, nid yn unig yn cael eu dysgu ganddo, ond yn gweini arno hefyd. Cefnogai wragedd eraill ef yn ariannol (Luc 8:2-3).

O blith y cyfan mae dwy esiampl yn sefyll allan. Yn gyntaf, mam Iesu, Mair, a gafodd ei hanrhydeddu ymhlith gwagedd pob cyfnod gan mai hi a gariodd Fab Duw yn ei chroth, a'i helpodd ar y daith i fod yn oedolyn ac a ddygodd boen ei weld yn cael ei groeshoelio. Yn anffodus, fe gafodd rôl arbennig Mair ei dal weithiau ynghanol ymrafaelion rhwng traddodiadau eglwysig gwahanol, ond ei heiddo hi yw'r lle blaenaf oherwydd ei rhan yn stori'r achub. Yn ail, fel y tystir gan yr efengylau i gyd, gwagedd oedd y tystion cyntaf i atgyfodiad Iesu. Adeiladwyd tystiolaeth yr Eglwys Fore ar eu tystiolaeth hwy, ac mewn merched fel Priscila (Actau 18:26) a Junia, neu Junias (Rhufeiniaid 16:7), a elwir 'yn amlwg ymhlith yr apostolion', nid oes gennym ni ddim lle i weld merched fel dim llai na chydweithwyr cyfartal dros yr efengyl. Felly, mae'n rhan o'n mandad ninnau y tu hwnt i'r eglwys y dylem wneud yr hyn a allwn i herio anghyfiawnder rhwng y rhywiau sydd mor amlwg yn ein cymdeithas.

Gellid dweud yr un peth am hiliaeth a senoffobia. Maen nhw'n fyw ac yn iach heddiw, fel y dangosir yn yr iaith a ddefnyddir am ffoaduriaid ('Maen nhw'n dod mewn heidiau tuag atom'), yr atgasedd a ddangosir at Foslemiaid, a'r anghyfiawnder sy'n dal i gael ei brofi gan gymunedau du a rhai o leiafrifoedd ethnig. Mae'r rhain hefyd yn faterion sy'n perthyn i'r efengyl – a'r un mor berthnasol i ni pan maen nhw'n digwydd mewn gwledydd eraill. Mewn gwrthgyferbyniaeth, fe welwn yn Iesu un a anrhydeddodd ac a

dderbyniodd Samariaid (Ioan 4), er yn groes i ddaliadau cyffredin y cyfnod, gan eu portreadu fel y bobl dda (Luc 10:33). Yn yr un modd, fe ddylem ninnau fod yno lle gwelwn leiafrifoedd yn cael eu trin yn rhagfarnlyd mewn unrhyw ffordd.

Un peth yw bod yn brotestiwr am y materion hyn, peth arall yw bod yn esiampl byw. Gall ein heglwys fod yn union hynny – ymgorfforiad o ffordd o fyw mewn cymuned lle nad oes gwahaniaethu anghyfiawn rhwng Iddew a Groegwr, caeth neu rydd, gwryw na benyw. Gyda chymaint o'n heglwys yn dod yn gymunedau o bobl o wahanol genhedloedd, dylem sicrhau bod yr amrywiaeth yma'n cael ei gynnwys mewn addoliad ac arweinyddiaeth. Dylai gwŷr a gwagedd fod yn amlwg mewn arweinyddiaeth hefyd, gyda'r lleisiau gwahanol hyn yn cyfrannu at fynegiad gwirioneddol o eglwys o amrywiol leisiau.

Sut mae hyn yn berthnasol i wneud heddwch? Pan ysgrifennodd Paul at yr Effesiaid, fe gyfeiriodd at yr efengyl yn nhermau chwalu gwahanuriau rhwng Iddewon a Groegiaid:

Oherwydd ef yw ein heddwch ni. Gwnaeth y ddau, yr Iddewon a'r Cenedloedd, yn un, wedi chwalu trwy ei gnawd ei hun y canolfur o elyniaeth oedd yn eu gwahanu ... Ac felly, i wneud heddwch, creodd o'r ddau un ddynoliaeth newydd ynddo ef ei hun ... Felly, nid estroniaid a dieithriaid ydych mwyach, ond cyd-ddinasyddion â'r saint ac aelodau o deulu Duw. (Effesiaid 2:14-15, 19)

Mae gwneud heddwch yn mynnu ein bod yn symud pob rhwystr sydd rhyngom.

Tair her blwyddyn newydd

Yn dilyn ymadawiad Amanda Mukwashi, penodwyd Patrick Watt yn bennaeth dros dro ar Gymorth Cristnogol. Dyma'i neges i'r mudiad ar ddechrau blwyddyn newydd.

Mae blwyddyn newydd yn ein gwahodd i edrych yn ôl yn ogystal ag ymlaen. Fel nifer o bobl, rwyf wedi cael fy hun yr wythnos hon yn myfyrio ar yr hyn sydd wedi newid dros y 12 mis diwethaf.

Flwyddyn yn ôl, roedd y Deyrnas Gyfunol yn paratoi at drydydd clo mawr a'r holl effaith gâi hynny ar fywyd bob dydd. Mewn sawl ffordd, mae'r sefyllfa erbyn hyn wedi ei thrawsnewid gan frechlyn Covid.

Ac eto, mewn nifer o ffyrdd eraill, mae dechrau 2022 yn teimlo'n llawer rhy debyg i ddechrau 2021. Mae tair her fawr – Covid, gwrthdaro a'r hinsawdd – yn parhau i siapio dyfodol biliwn o bobl sy'n byw mewn tlodi, a'r byd yn ehangach.

Y tu hwnt i'r effaith uniongyrchol ar fywyd dynol, mae'r pandemig yn cael effaith fawr iawn ar economi'r gwledydd tlotaf ac mae'n bygwth adferiad sydd eisoes yn fregus.

Er y camau bach ond pwysig a gymerwyd yn COP26, mae'r argyfwng hinsawdd yn parhau i ddifrodi presennol miliynau o bobl fregus, ac yn taflu ei gysgod trwm dros ein dyfodol cyffredin.

Yn y cyfamser, mae gwrthdaro treisgar o Affganistan i Ethiopia, ac o'r Sahel i Myanmar, yn dwysáu newyn a thlodi ac yn dyfnhau rhwygiadau chwerw. Yn Affganistan yn unig, amcangyfrifir bod dros wyth miliwn o bobl ar ymyl dibyn newyn.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae trigolion gwledydd Prydain wedi dangos eu consŷrn a'u hymroddiad. Maent wedi ymgyrchu dros gydraddoldeb brechlynnau yn y G7 yng Nghernyw, am gyfiawnder hinsawdd yn Glasgow, ac yn ddiweddar wedi codi £26 miliwn tuag at apêl DEC dros Affganistan.

Dylai'r gweithredu hwn roi gobaith inni wrth inni ddechrau blwyddyn newydd. Maent hefyd yn arwydd i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn San Steffan fod yna awydd ymlith y cyhoedd i weld y Llywodraeth yn chwarae rhan weithredol

wrth fynd i'r afael â'r heriau mawr hyn, gan 'godi'r gwastad' dramor yn ogystal â gartref.

Yn yr ysbryd hwnnw, dyma fap Cymorth Cristnogol ar gyfer y flwyddyn sy'n dod, fel y gallwn farnu gweithredoedd y llywodraeth ar dlodi byd-eang dros y flwyddyn.

Ar yr argyfwng hinsawdd, rhaid i wledydd cyfoethog weithredu ar yr addewid a wnaed yn Glasgow i ddyblu'r arian sydd ei angen i addasu i gynhesu byd-eang. Y tu hwnt i addasu, rhaid iddynt sicrhau adnoddau i'r gwledydd tlotaf i ddygyfod â'r golled a'r difrod parhaol sy'n deillio o'r argyfwng hinsawdd, llawer ohono na ellid yswirio yn ei erbyn ac sydd wedi ei achosi gan allyriadau carbon y gwledydd cyfoethog.

Lle mae'r pandemig yn y cwestiwn, mae angen gonestrwydd gan y gwledydd cyfoethog yn dilyn blwyddyn o neidio'r ciw a chronni brechlynnau.

Mae'r methiant i sicrhau'r brechlyn yn fyd-eang yn golygu bod pobl yn marw ac yn creu'r amodau lle gall amrywiolion eraill ymddangos. Yn wir, hyd yma mae'r Deyrnas Gyfunol wedi rhannu llai na dwy ran o dair o'r 100 miliwn dogn a addawyd i wledydd tlawd.

Rhaid i'r Deyrnas Gyfunol gadw ei haddewid, ond rhaid iddi hefyd fynd ymhellach na hynny er mwyn cynyddu'r cynhyrchu a'r dosbarthu mewn gwledydd lle mae tan-frechu, drwy gefnogi'r alwad i ryddhau hawliau ar y dechnoleg. Yn ogystal, mae angen pecyn cyffredinol i ddileu dyledion, er mwyn galluogi buddsoddi mewn gwasanaethau iechyd.

Yn olaf, gyda newyn ac angen dyngarol yn cynyddu, rhaid i'r llywodraeth wrthdroi'r toriadau mewn arian cymorth a symud y rhwystrau sy'n atal cymorth fyddai'n achub bywydau yn Affganistan.

Mae'r penderfyniad i rewi asedau Affganistan a chronfeydd rhyngwladol, yn ogystal â'r bygythiad gan y sancsiynau yn erbyn y Taliban, wedi achosi anhrefn i sector bancio'r wlad ac wedi arafu llif y cymorth.

Ar adeg pan mae teuluoedd yn Affganistan yn dioddef i'r graddau eu bod yn gorfodi eu merched i briodi'n ifanc er mwyn gallu prynu bwyd, rhaid gweithredu ar frys.

Beth bynnag fydd yr heriau a wynebir gan y Deyrnas Gyfunol yn y blynyddoedd nesaf, mae'r tri mater hyn – Covid, yr hinsawdd a gwrthdaro – yn llawer rhy bwysig inni eu hanghofio.

Gydag ymrwymiad gwleidyddol go iawn yn y 12 mis nesaf, gallwn gyrraedd diwedd 2022 ar nodyn llawer mwy cadarnhaol na'r hyn a glywn ar ei dechrau.

Y Parch Anita Parry Ephraim

Tristwch mawr oedd clywed am farwolaeth anhymig y Parch Anita Parry Ephraim yn ddiweddar. Cydymdeimlwn â'i gŵr, Gwilym, a'u plant, Siôn, Tomos a Catrin, yn eu profedigaeth a'u hiraeth Roedd yn weinidog ar ofalaeth fro oedd yn cynnwys eglwysi'r Annibynwyr, y Bedyddwyr a'r Presbyteriaid yn ardal Trawsfynydd a Ffestiniog. Bydd teyrnged iddi maes o law yn Cenn@d.

S4C

Dechrau Canu, Dechrau Canmol
Sul, 30 Ionawr, am 7:30yh (aiddarlledir y Sul canlynol am 11:30yb)

Nia Roberts fydd ar daith, gan gychwyn yn un o addoldai pwysigaf Cymru, Eglwys Gadeiriol Llandaf, i Benrhys yng Nghwm Rhondda, gan ddadorchuddio cyfrinachau ar hyd ffordd y pererindod. Cawn ganu grymus o bob cwr o Gymru a mwynhau dehongliad Kizzy Crawford o 'Pererin Wyf'.

BBC | radio
cymru

Caniadaeth y Cysegr
Sul, 30 Ionawr, 7:30yb a 4:30 yp

Euros Rhys Evans sy'n cyflwyno cyfres am aelodau o'r un teulu sydd wedi gwneud cyfraniad i'n hemynyddiaeth. Y cefndryd Watcyn Wyn a Ben Davies sy'n cael sylw heddiw.

Oedfa Radio Cymru

Sul, 30 Ionawr, 12:00yp

Gwasanaeth yng ngofal Ceri Frances, Maidenhead.

Dyma gyfarfod hyfryd iawn

Galw, cyhoeddi, gwrthod

Peth ofnadwy yw wynebu her anodd gan wybod bod eich holl ddoniau, eich gwybodaeth neu'ch galluoedd yn annigonol ar gyfer y dasg. Rhyw arswyd felly gydiodd yn Jeremeia pan gafodd ei alw i gyhoeddi gair Duw i genhedlaeth o bobl oedd wedi cefnu ar eu Harglwydd.

Emyn 222 'Tyrd atom ni'

Gwedd

O Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu, tyrd atom, fel unigolion a chynulleidfa, i droi ein nos yn ddydd, ein hofnau'n obaith a'n caethiwed yn rhyddid. Amen.

Darlleniad Jeremeia 1:4-10

Os oedd Jeremeia'n arswydo wrth wynebu'r alwad a roddwyd arno, yn ein salm gwelwn weddi un oedd yn wynebu heriau a bygythiadau gan ei elynion. Mae'n dyheu am i'r Arglwydd fod yn lloches iddo, er mwyn iddo fedru ymguddio rhag ei elynion. Yr un pryd mae'n ymwybodol mai'r Arglwydd yw'r un sy'n ei nerthu wrth iddo wynebu'r amgylchiadau dyrys oedd yn cau amdano. Ffyddlondeb Duw ar hyd ei oes oedd testun ei fawl a'i hyder bob amser.

Darlleniad Salm 71:1-6

Egwyl i fyfyr

Beth am gymryd egwyl i feddwl am waith yr Ysbryd Glân yn ein bywydau? Fe gofiwn fod yr Apostol Paul wedi sôn (1 Corinthiaid 12) am waith yr Ysbryd Glân ynom, am wybodaeth o Dduw, am natur a hanfod y profiad Cristnogol o Dduw, ac am ddoniau ysbrydol. Cynnyrch yr Ysbryd Glân ydynt oll, bob un. Bu'n sôn am ddoniau *amrywiol* aelodau *gwahanol* o fewn *un* corff. Bu'n sôn am ddoniau ysbrydol rhagorol sy'n cynhyrchu triawd hanfodol y ffydd Gristnogol: ffydd, gobaith a chariad. Rydym yn gosod ein 'ffydd' yn addewidion Duw yn Iesu Grist heb ddirnad yn llwyr, nac adnabod yn berffaith, wrthrych teilwng ein ffydd. Rydym yn gobeithio am yr hyn nad yw eto wedi ei berffeithio ynom. Ond pan fydd ffydd ryw ddydd wedi troi'n adnabod, a gobaith wedi ei gyflawni ynom, bryd hynny bydd y cariad a blannwyd ynom eisoes yn dechrau cyrraedd ei anterth – a hynny i dragwyddoldeb. Ni ellir gwahanu'r ffrwyth oddi wrth yr Ysbryd Glân.

Gadewch i ni wrando ar Fflur Dafydd yn sôn am 'Ffydd, gobaith, cariad' (1 Corinthiaid 13): https://www.youtube.com/watch?v=1N_iZRQqlmo

Darlleniad Luc 4:21-30

Gwelsom yr wythnos diwethaf fod Iesu wedi cyfuno dwy broffwydoliaeth i ddisgrifio trugaredd Duw yn anfon ei eneiniog i'r byd, a gwelsom mor iachusol a thwyer a chyfiawn oedd rhinweddau'r eneiniog hwn. Ar ryw olwg, mae ymateb y gynulleidfa yn y synagog yn Nasareth yn disgrifio patrwm ymatebion pobl, ar hyd y canrifoedd, i ddatganiadau Iesu Grist amdano'i hun.

Croeso

Gallwn ddychmygu'r olygfa y bore Saboth hwnnw yn Nasareth. Roedd y 'proffwyd' carismataidd yr oedd pobl yng Nghapernaum a thu hwnt eisoes yn clebran amdano wedi dychwelyd i'w bentref ei hun. Roedd enwogrwydd a phoblogrwydd un o'n 'hogia ni' i'w groesawu.

Gallwn ddychmygu'r gynulleidfa'n clustfeinio'n ddisgwylgar wrth i Iesu eistedd i'w cyfarch ar ddiwedd y darlleniad.

Doedd neb yn y gynulleidfa'n disgwyl ei eiriau agoriadol: 'Heddiw yn eich clyw chwi y mae'r Ysgrhythur hon wedi ei chyflawni.'

Roedd yr *ysgrythurau*, geiriau Duw, addewidion Duw i'w rhagflaenwyr, bellach yn cael eu gwredu, meddai Iesu. Roedd yr eneiniog, yr un o ddwyfol benodiad, wedi cyrraedd. Ac roedd gan yr eneiniog enw: Iesu.

Byddai loan yn tanlinellu yn ddiweddarach fod y Gair wedi dod yn gnawd a phreswyllo ymhlith ei gymrodyr.

Ond, yr un mor rhyfeddol i'w wrandawyr oedd yr haerid mai 'heddiw' y cyflawnwyd y gair hwnnw. Nid gobaith ar orwelion amser am ddigwyddiad ryw ddydd yn y dyfodol pell mo'r addewidion dwyfol mwyach. Daethant yn realiti – 'heddiw'.

Heddiw, roedd gobaith i dlodion o bob math, rhyddhad i'r rhai oedd yn gaeth, newyddion da fod blwyddyn ffafwr yr Arglwydd yn realiti, wedi ei gwredu.

Heddiw, roedd yr addewidion wedi eu cyflawni. A thra cyhoeddri bob bore newydd fel 'heddiw' newydd, bydd 'heddiw' addewidion tragwyddoldeb yn dod o'r newydd atom ni sydd dan ein pwn.

Ymateb

Ar yr olwg gyntaf roedd ymateb y gynulleidfa'n ffafriol: roeddent yn gwerthfawrogi mai 'geiriau grasusol', gobeithiol Duw a lefarwyd. Ac yr oedd

pawb yn 'cymeradwyo ac yn rhyfeddu' at realiti'r geiriau a lefarwyd gyntaf gan Eiseia.

Buan y datgelwyd anghrediniaeth cyfoedion Iesu. Dywed Marc yn ei Efengyl fod Iesu wedi rhyfeddu at anghrediniaeth pobl Nasareth.

Tramgwydd

Cawsant eu tramgwyddo'n gyntaf gan gyffredinedd Iesu. Pe bai'n frenin, neu'n llywydd, neu'n filwr, neu'n ddiethryn anrhydeddus hyd yn oed, byddai croeso iddo. Ond na, iddynt hwy, 'mab Joseff yw hwn' (adn 22). Sut y gallent gredu bod addewidion Duw yn cael eu cyflawni pan oedd tras a theulu a chartref Iesu mor gymharol ddinod?

Roeddent hefyd, mae'n ymddangos, am i Iesu gyflawni rhai o'r gwyrthiau yr oedd pobl Capernaum yn sôn amdanynt (adn 23-4). Ond gwyddai Iesu, yn ôl hen ddihareb ddoeth, na chroesewir hyd yn oed proffwyd gan ei bobl ei hun. Onid dyna oedd profiad Elias? meddai. Gwrthododd pobl Israel ei air, ac mewn cyfnod o newyn fe'i croesawyd gan rywun nad oedd yn lddewes hyd yn oed. Profiad tebyg oedd profiad gweinidogaeth Eliseus, a ddaeth â neges a arweiniodd at iachâd i Naaman.

Nid dim ond at ei bobl ei hun y daw gair Duw â'i neges o gysur a gobaith. Mae ei ddyfodiad a'i rinwedd yn rhy fawr i'w cyfyngu gan fro, na chenedl, na theulu, na thras. Daeth yr eneiniog â gobaith i'r holl fyd, gair sy'n ymestyn i gynnwys y dieithryn a'r gelyn hyd yn oed.

Trodd hwyliu'r dyrfa mewn amrantiad. Bellach roedd 'dictor' yn gyrru eu penderfyniad i'w ddifa a'i daflu o graig uchel – paratoad, efallai, i'w labyddio. Cefnodd Iesu ar Nasareth. Hyd y gwyddom, nid ymwelodd Iesu â Nasareth byth eto. Fel y dysgodd Herod yn ddiweddarach, mae distawrwydd Iesu yn fwy arswydus na'i air!

Gwedd

Arglwydd Iesu Grist, daethost i'n plith fel y gair a ddaeth yn gnawd a thrigo yn ein mysg. Daethost at dy bobl dy hun, ond nid oeddent yn dy adnabod. Rwyd wedi addo y bydd pob un sy'n dy dderbyn yn cael dod yn blant i ti, wedi eu geni nid o waed ond drwy weithgarwch ysbrydol. Maddau i ni ein mynych esgusodion dros ein hanghrediniaeth. Caniatâ i ninnau fod yn bobl sydd mewn gair a gweithred yn gwasanaethu'r tlawd a'r anghenus, yn gweinidogaethu i'r caeth a'r rhai sydd o dan eu pwn. Arglwydd, tyrd â rhyddid plant Duw i'n byd yn ei gyfanrwydd ac yn ei gyflawnder.

Emyn 356 'O na chawn i olwg hyfryd'

Cyhoeddir *Cenn@d* ar y cyd gan Eglwys Bresbyteriaidd Cymru ac Undeb Bedyddwyr Cymru. Oni nodir yn wahanol, nid yw barn cyfranwyr *Cenn@d* yn cynrychioli barn swyddogol Eglwys Bresbyteriaidd Cymru nac Undeb Bedyddwyr Cymru. Gallwch anfon eich cyfraniadau / gohebiaethau / ymholiadau at:

watcyn@cennad.cymru | hww@cennad.cymru | aled@ysgolsul.com

www.cennad.cymru | [f CennadCymru](https://www.facebook.com/CennadCymru) | [@CennadCymru](https://www.instagram.com/CennadCymru)